

Nyrkkipajasta

osaksi modernia terveydenhuoltoa – HAMMASLABORATORION HYGIENIA -OHJEISTUS

Lääkelaitoksen julkaisema Hammaslaboratorion hygienia -ohjeistus opastaa perushygieniaan, joka suojaaa työntekijöitä ja potilaita infektio tartunnoilta. Lääkkeitä kestävämpien mikrobikantojen ilmestyminen ja yhä vanhemmat ja huonokuntoisemmat potilaat lisäävät myös hammaslaboratorion välityksellä leviävien infektioiden riskiä. Vaikka HIV ja hepatiitti-B ovat vielä suurien kaupunkien ongelmia, tartunnat lisääntyvät. Myös hoitohenkilöstö on vaaravyöhykkeellä.

*– Ei ole kuitenkaan aihetta paniikkiin, yllääkäri **Eeva Widström** Stakesista toteaa. –*

Jos perushygienia vain toimii, veritartunta ei ole niin suuri riski hoitotyössä, kuin aiemmin on luultu.

Ohjeistuksessa toimenpiteet on selvitetty tarkkaan, mutta meneekö teknikolle sormi suuhun niitä toteuttaessaan.

Hygienian pioneerityötä

Idea ohjeistuksesta syntyi, kun Lääkelaitoksen tekemien tarkastusten yhteydessä huomattiin puutteita hammaslaboratorioiden hygieniassa.

– Osa laboratorioista oli aika suttuisia, ja muun muassa työntekijät saattoivat lounastaa työpöytänsä äärellä, kuvaa Widström.

Niin kuin uudet asiat usein, on hygieniaoheistuskin herättänyt keskustelua.

– Joissakin laboratorioissa on ihmetelty, ovatko kaikki toimenpiteet tarpeellisia. Toisaalta on myös tajuttu, että hammaslaboratorioita koskevat tietyt laatuvaatimukset, joihin hygieniakin kuuluu, Widström kertoo.

Hygieniaoheistus ei ole pakote, vaan ohjausta, jota sovelletaan terveysalalla yleisestikin.

– Ohjeiden laiminlyömisestä ei nyt toki rangaista, mutta jos tartuntatapauksessa mennään oikeuteen, ohjeiden noudattamatta jättämiseen voidaan vedota, Eeva Widström korostaa.

Ylitarkastaja **Robin Linden** Lääkelaitoksesta kertoo, että hygieniakäytännöt arvioidaan tarkastusten yhteydessä. Ohjeistus on luonteeltaan lähinnä painottava suositus: laiminlyönneistä voi saada huomautuksen ja pyynnön saat- taan asia kuntoon.

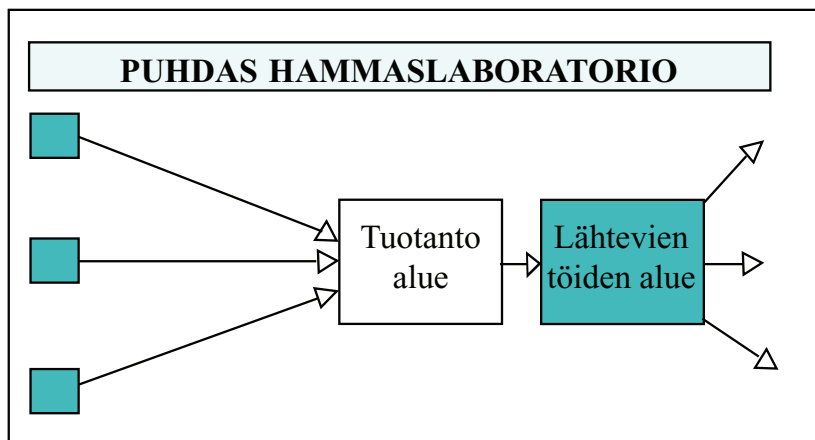
– Tässä asiassa vedotaan laboratorioiden omistajien vastuuntuntoon, Linden tähdentää.

Ihan puhdas laboratorio

Hygieniaoheistuksen noudattaminen suojaa pahimmiltakin virustartunnoilta.

– Uusi käytäntö hammaslääkärin hygieniaoheissa on, että perushygienian taso vastaanotolla turvaisi työntekijät ja potilaat infektiolta aina. Tällaiseen tasoon olisi hyvä päästä myös laboratorioissa, Eeva Widström toteaa.

Sekä hammaslääkärien että laboratorioiden ohjeistus suosittelee hammas- teknisten töiden desinfiointia jo vastaanotolla ennen laboratorioon lähettämistä. Tämä palvelisi puhtaan laboratorion ajatusta. ”Puhdas laboratorio” tekee sopimuksen hammashoitoyksiköiden kanssa siitä, että kaikki laboratorioon tulevat työt - myös keskeneräiset - on desinfioitu. Työpussissa olisi hyvä olla esimerkiksi tarra, johon on merkitty desinfiointiaika ja suorittajan

Desinfiointi suoritetaan sinivibreällä merkityillä alueilla

nimi. Puhtaassa laboratoriossa myös työskentelytilan hygieniasta ja lähtevien töiden desinfiointista huolehditaan ohjeistuksen mukaan.

”Puhtaan laboratorion” toteuttaminen vaatii hammaslääkärin ja teknikon tapaamista ja hygieniakäytännöistä sopimista, jottei päällekkäistyötä tehtäisi.

– Teknikot voisivat rohkeamminkin ottaa asiat esille ja pitää yllä hyvää kontaktia asiakkaisiin. Hygienia on yhteistyöasia, ja puhdas laboratorio -ajatuksen luulisi tekevän vaikutuksen myös asiakkaisiin, Widström kannustaa.

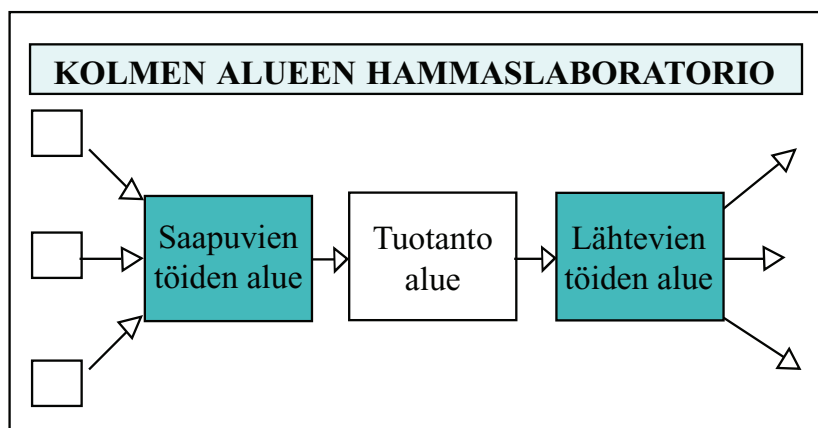
Kolmen alueen laboratorio

Jos ”puhdas laboratorio” ei käytännössä toteudu, ohjeistus suosittelee laboratorion jakamista alueisiin: saapuvien töi-

den alue, tuotantoalue ja lähtevien töiden alue. Ideana on, että mikrobit pysäytettäisiin jo saapuvien töiden alueelle, jossa töitä käsiteltäisiin aivan kuin ne olisivat tartuntavaarallisia. Mitään työtä ei siirretä alueelta pois ilman desinfiointia, ei myöskään kuljetuslaatikoita. Jo desinfioidut työt eivät saisi olla kosketuksissa saapuvien alueen desinfiomattomien töiden kanssa.

Erikoishammaslääkärin vastaanotolla noudatetaan hammaslääkärin hygieniaoheistusta. Välineet täytyy EHT-vastaanotolla steriloida autoklaavissa tai uunissa. Tavallisen laboratorion perushygieniaan riittää puhdistus ja kemiallinen desinfiointi.

– Desinfiointia astianpesukone voisi olla kätevä ratkaisu hammaslaboratorioillekin, miettii Eeva Widström.

Desinfiointi suoritetaan sinivibreällä merkityillä alueilla

Saapuvien töiden alue

Saapuvien töiden alueella suojaudutaan paitsi mikrobeja myös kemikaaleja vastaan. Varusteeksi käyvät suojatakki ja -käsiineet. Tutkimushanskojen alle voi laittaa myös kemikaalisuojahanskat. Tutkimuskäsineet tulisi vaihtaa siirryttäessä työstä toiseen. Pöytien pinnat voi suojata vaihdettavalla muovilla, joka on työkohtainen tai pyyhkiä desinfiointiliuoksella jokaisen käyttökerran jälkeen.

Saapuvien töiden alueella työstä puhdistetaan sylki ja veri veden alla huuhtoen. Seuraavaksi poistetaan roskat tai esimerkiksi hammaskivi mekaanisesti. Puhdistuksen jälkeen työ upotetaan materiaalille sopivaan desinfiointiaineeseen käyttöohjeissa määrättyksi ajaksi ja vielä huuhdellaan huolellisesti. Työn desinfiointiin voi kirjata vaikkapa tarraan, joka kulkee työn mukana tuotantoalueelle.

Kaikille materiaaleille sopivaa desinfiointiainetta on vaikeaa löytää. Jäljennösaineille suositellaan valmistetta, jossa vaikutus saavutetaan mahdollisimman lyhyessä ajassa, joka on laajatehoinen ja käyttäjälle turvallinen, esimerkiksi natriumhypokloriitti. Hypokloriitti sopii myös akryylille – vaikka saattaa sitä vaalentaa – ja vahakaavioille sekä purentaindekseille. Myös kipsimallin voi desinfioida hypokloriittisuihkeella. Vesihuuhtelun jälkeen kipsimalli asetetaan takavieste pöytää vasten pystyasentoon, jotta vesi valuisi helpommin pois. Desinfioitu kipsimalli täytyy kuivattaa ennen vastaanotolle lähettämistä.

Kiiltopolttamaton posliinia ei saa desinfioida, mutta muuten metallike-raamisille tölle sopii glutaarialdehydiliuos. Glutaarialdehydiliuos on limakalvoja ärsyttävä ja aiheuttaa yliherkkyyss-reaktioita. Sitä ei saa käyttää sumutteenä eikä pintojen puhdistukseen. Glutaarialdehydiliuosta tulee säilyttää kannellisessa astiassa.

Tuotantoalue

Tuotantoalueella suojatakki, suojalasit ja hengityssuoja ovat apuna roiskeilta ja pölyä vastaan.

Tuotantoalueen työvälinehankinnassa ja materiaalivalinnoissa kannattaa huomioida puhdistettavuus ja desinfiointikäsitteilyn kestävyys. Käytettävät työvälineet ja instrumentit on puhdistettava ja desinfioitava siirryttäessä työstä toiseen, varsinkin jos työstetään huo-

koista materiaalia, joka on ollut kosketuksissa syljen tai veren kanssa. Instrumentit ja pöytäpinnat voi pyyhkiä pesuaineella tai etanolilla.

Hohkakivisekosisuositellaan ohjeistuksessa valmistettavaksi seuraavanlaisesti: Sekoita hohkakivijauhetta pesuaineliuokseen (tai muuhun pintajännitettä vähentävään aineeseen) ja lisää seokseen natriumhypokloriittia. Seos on vaihdettava ja kone puhdistettava sekä desinfioitava päivittäin, samoin kuin paineestiatkin.

Lähtevien töiden alue

Lähtevät työt desinfioidaan, huuhdellaan huolellisesti ja pakataan. Kipsimallin päällä säilytettävät työt desinfioidaan ennen mallin päälle asettamista. Kuljetuslaatikot on valmiiksi desinfioitu, ja pehmusteet sekä muovit ovat käyttämättömiä. Lähteviin töihin voi laittaa merkinnän desinfiointista. Näin vastaanotolla tiedetään työn olevan puhdas.

Sterilointiaineiden työturvallisuus

Hygieniä suojaa, mutta käytettyjen valmisteiden tulee olla myös turvallisia sekä työntekijöille että potilaille. Työturvallisuuslainsäädäntö edellyttää, että tuotteiden käyttöturvallisuustiedotteet ovat työntekijöiden saatavilla.

– Käyttöturvallisuustiedote pyydetään myyjältä desinfiointiainetta hankkiessa, opastaa hygieniohjeistus.

Plandentista kerrotaan, että turvallisuustiedotteen saa pyydettyä, ja jokaisella tuotteella on oma tiedotteensa. Tuotteen mukana automaattisesti seuraavasta käyttöohjeesta kannattaa myös ottaa selvää, jotta kemikaalien käyttö olisi turvallista henkilöstölle ja desinfioitavalle materiaalille.

CE-merkityn tuotteen käyttötarkoitus ja -turvallisuus on testattu.

– EU-lainsäädännön mukaan valmistaja vastaa siitä, että hänen tuotteensa ovat käyttötarkoituksen sopivia ja vaatimusten mukaisia. CE-merkki tuotteessa ilmoittaa, että perusvaatimukset on täytetty ja tuotetta saa vapaasti myydä kaikissa EU-maissa ilman lisätutkimuksia. Samanlaisten tuotteiden paremmuusjärjestyksestä CE-merkki ei sen sijaan kerro, Eeva Widström Stakesista toteaa.

LÄHDE:

Terveystuotteen laadunhallinta. Hammaslaboratorion hygienia. Lääkelaitoksen julkaisusarja 2/2000.

Lisätiedot: Robin Linden / Lääkelaitos puh. (09) 473 4376

Asiaan liittyviä julkaisuja "Hammaslaboratorion hygienia" ja "Hygienian varmistaminen hammaslääkärin vastaanotolla" voi kysellä Lääkelaitokselta tai imuroida netistä Lääkelaitoksen sivulta <http://www.nam.fi>.

Netissä julkaisut ovat pdf-tiedostoina, jonka lukemiseen tarvitset Acrobat Reader -ohjelman. Sen voi tarvittaessa imuroida koneeseensa osoitteesta <http://www.adobe.com/products/acrobat/readstep.html>.